

Cabaran Pelaksanaan Program Gerakan Desa Wawasan dalam Memajukan Kawasan Luar Bandar di Sabah

Challenges in the Implementation of Gerakan Desa Wawasan Programme in Developing Rural Areas in Sabah

Nur Shaslinda Abdul Kadir*, Ubong Imang & Colonius Atang
Program Geografi, Fakulti Kemanusiaan, Seni dan Warisan
Universiti Malaysia Sabah 88400, Kota Kinabalu Sabah.
*e-mel: nurshaslinda@gmail.com

Received: 3 May 2018; Accepted: 11 July 2018; Published: 31 October 2018

Abstrak

Transformasi strategi pembangunan luar bandar telah beralih dari fasa menekankan pembangunan fizikal kepada berorientasikan modal insan melalui program Gerakan Desa Wawasan (GDW). Kajian ini dijalankan bagi menilai pelaksanaan program GDW yang telah dilaksanakan di Sabah. Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif, data primer dikumpul melalui temu bual mendalam. Antara yang ditemu bual ialah Pegawai Jabatan Kemajuan Masyarakat (KEMAS) untuk mendapat maklumat tentang pelaksanaan program GDW berdasarkan perspektif pelaksana yang bertindak sebagai jentera penyelarasan GDW. Selain itu, data sekunder turut dirujuk untuk mendapatkan maklumat berkaitan pelaksanaan GDW di Sabah. Kajian mendapati bahawa wujud perbezaan di antara Semenanjung Malaysia dan Sabah dalam memajukan kawasan luar bandar. Antara cabaran pelaksanaan program GDW di Sabah yang dikenalpasti ialah kelemahan dalam pemilihan JKKK, pertindihan kuasa di peringkat kampung, pertindihan kuasa di peringkat persekutuan dan negeri, kebergantungan kepada bantuan kerajaan dalam pembangunan, tiada syarat lantikan JKKK yang jelas dan kekurangan geran peruntukan. Sebagai kesimpulan, program pembangunan luar bandar seperti GDW di Sabah menghadapi pelbagai cabaran untuk dilaksanakan berdasarkan perspektif pelaksana iaitu Jabatan Kemajuan Masyarakat (KEMAS).

Kata kunci luar bandar, pembangunan, Gerakan Desa Wawasan

Abstract

The transformation of rural development strategies has shifted from the phases of emphasizing physical development to human capital-oriented through the Gerakan Desa Wawasan (GDW) programme. This study was conducted to assess the implementation of the GDW programme implemented in Sabah. This study uses a qualitative approach, primary data collected through an in-depth interview between the Community Development Department Officer (KEMAS) to obtain information on the implementation of the GDW programme based on the perspective of the implementer acting as the coordination of GDW. In addition, secondary data is also referred to get the information on GDW implementation in Sabah. The study found that there was a difference between Peninsular Malaysia and Sabah in developing rural areas. Among the challenges implemented in the GDW programme in Sabah found in the study were weaknesses in the selection of JKKK, village power overlapping, federal and state power overlapping, reliance on government assistance in development, JKKK appointment was not clear and lack of allocation grants. In conclusion, rural development programmes such as GDW in Sabah face various challenges to be implemented based on the perspective of the implementer, the Community Development Department (KEMAS).

Keywords rural, development, *Gerakan Desa Wawasan*

PENGENALAN

Di negara sedang membangun, keghairahan untuk merancang dan melaksanakan pelbagai program pembangunan mencerminkan cara pihak kerajaan dalam melakukan perubahan masyarakat secara keseluruhannya. Di Malaysia, pembangunan luar bandar dikenali sebagai transformasi pembangunan luar bandar bukan hanya memperkukuh segala faktor fizikal, tetapi mengemblengkan faktor modal insan dalam pembangunan modal insan (Mohd Koharuddin, 2005). Ketika di awal pelaksanaan program pembangunan luar bandar ia lebih memfokuskan kepada pembangunan prasarana fizikal dan menyediakan kemudahan asas kepada rakyat. Pembangunan luar bandar semakin menjadi keutamaan bagi pembangunan sosio ekonomi masyarakat luar bandar (Flastilah & Ubong, 2016). Jika dilihat di Sabah, transformasi strategi untuk pembangunan luar bandar pada peringkat awalnya hanya memberikan penekanan pembangunan sumber ekonomi negeri melalui aktiviti perladangan dan penebangan balak yang menjadi pemangkin pembangunan infrastruktur sosio ekonomi di luar bandar (Paul Porodong, 2000). Namun transformasi kedua telah mengukuhkan lagi strategi awal tersebut dengan penumpuan yang lebih menjurus ke arah membangunkan sumber daya insaniah terutamanya pembangunan modal insan bagi masyarakat desa (Mohd Koharuddin, 2005). Salah satu program pembangunan yang diberikan penekanan dalam transformasi kedua yang telah dilaksanakan ialah Program Gerakan Desa Wawasan (GDW) (Azlizan, Hamzah & Yahya, 2009).

Gerakan Desa Wawasan (GDW) adalah satu usaha yang diambil oleh kerajaan Malaysia untuk membangunkan kawasan luar bandar ke arah Wawasan 2020. Strategi GDW yang dimulakan pada tahun 1994 ini merupakan kesinambungan usaha “Hala Cara Baharu dalam Pembangunan Kampung dan Luar Bandar” yang telah dimulakan pada tahun 1984 (Rozali, 2005). Oleh kerana Sabah sebahagian besarnya kawasan luar bandar dan antara negara yang termiskin di Malaysia, usaha untuk mengatasi kemiskinan khususnya dengan pengenalan program pembangunan modal insan seperti program GDW merupakan satu keperluan kepada negeri ini. Pelaksanaan program berkenaan wujud hasil daripada pengembelengan tenaga, daya usaha serta penglibatan aktif penduduk desa dalam proses perancangan dan pelaksanaan program pembangunan di desa mereka.

Usaha untuk menghapuskan jurang kemiskinan di kawasan luar bandar Sabah dengan negeri lain yang ada di Malaysia adalah agak sukar disebabkan oleh faktor demografi dan lokasi geografi di negeri Sabah. Melalui pengenalan GDW ianya dilihat mampu melatih Jawatankuasa Kemajuan dan Keselamatan Kampung (JKKK) dalam mentadbir kawasan kampung ke arah yang lebih baik tanpa mengharap bantuan daripada pihak kerajaan dalam memajukan kawasan kampung. Keadaan ini kerana matlamat penubuhan GDW adalah mewujudkan masyarakat desa yang berdaya tahan, berinsiatif, berdikari, berilmu dan memiliki disiplin kerja yang tinggi untuk melaksanakan pemodenan desa. Justeru, artikel ini ditulis untuk mendalami cabaran pelaksanaan program GDW dalam memajukan kawasan luar bandar di Sabah.

PELAKSANAAN PROGRAM GDW DI SABAH

Sabah merupakan salah satu negeri yang mempunyai kawasan luar bandar yang terbesar dan mempunyai kadar kemiskinan penduduk luar bandar yang tinggi di Malaysia. Rajah 1 menunjukkan taburan peratusan kadar kemiskinan penduduk Sabah berdasarkan daerah dan Nabawan menunjukkan kadar peratusan tertinggi iaitu 70.8 peratus kadar kemiskinan daerah yang tertinggi di Sabah. Maka pelaksanaan program pembangunan luar bandar di Sabah merupakan sesuatu perkara yang amat penting untuk dilakukan. Berikut merupakan latar belakang, objektif, strategi dan agensi yang terlibat dengan pelaksanaan program GDW.

Rajah 1 Kadar kemiskinan seluruh daerah di Sabah

Sumber: Institut Kajian Pembangunan Sabah (2007)

Latar Belakang Pelaksanaan GDW di Sabah

Pelaksanaan program GDW di Sabah telah dirasmikan oleh Ketua Menteri Sabah YAB Datuk Musa Hj. Aman sempena Konvokesyen Gerakan Daya Wawasan Peringkat Zon Sabah/Wilayah Persekutuan Labuan di Hyatt Kota Kinabalu pada 7 Ogos 2003. Pelaksanaan program GDW di Sabah mencerminkan kesungguhan dan komitmen berterusan kerajaan persekutuan untuk bersama-sama kerajaan negeri dalam usaha mempertingkatkan pelaksanaan pelbagai program pembangunan luar bandar. Pelancaran GDW yang turut dilakukan di Sabah menunjukkan bahawa kerajaan turut memberikan tumpuan kepada kampung-kampung di seluruh negara terutama kampung yang mempunyai organisasi JKJK. Justeru itu, JKJK disarankan untuk melengkapkan diri dengan ilmu pengetahuan dan responsif kepada perubahan sekitar supaya dapat merancang membangunkan kampung agar lebih tersusun.

Pada awal pengenalan program GDW di Sabah pada tahun 2003 terdapat beberapa aspek yang telah mendapat peruntukan daripada kerajaan. Bagi menghidupkan sebuah JKJK yang aktif selaras dengan matlamat penubuhan GDW kerajaan negeri Sabah telah memberikan peruntukan meliputi i) penyediaan bilik komputer, ii) bilik gerakan, iii) peruntukan gotong royong, dan iv) pintu gerbang. Jika dilihat dari segi penglibatan penduduk kampung ia amat dipengaruhi oleh peranan JKJK. Ini dapat dilihat apabila program pembangunan luar bandar yang dilaksanakan di kampung berkenaan mendapat sambutan memberangsangkan daripada penduduk kampung. Disebabkan oleh peranan JKJK yang memberikan maklum balas positif ke atas program yang diperkenalkan di kawasan kampung. Maka masyarakat di kawasan kampung berkenaan juga akan memberikan kerjasama ke atas program pembangunan luar bandar yang diwujudkan. Namun, jika sebaliknya kewujudan ancaman negatif akan merencatkan rangsangan untuk meningkatkan pembangunan ekonomi, sosial, pembangunan fizikal serta perubahan minda terutamanya bagi masyarakat luar bandar (Siti Aminah & Kadaruddin, 2016).

Seterusnya bagi menarik minat JKJK terlibat aktif dengan program GDW maka wujud penganugerahan ke atas kampung yang berjaya menepati kriteria GDW yang sebenar. Ini dapat dilihat melalui pertandingan Anugerah Desa Cemerlang (ADC) yang diperkenalkan sehingga tahun 2009. Namun pada tahun 2010 telah berubah nama kepada Anugerah Desa Sejahtera 1 Malaysia (ADS1M). Walau bagaimanapun, kini ia lebih dikenali sebagai Anugerah Desa Perdana (ADP). Anugerah berkenaan diadakan mengikut peringkat persekutuan, negeri dan daerah dengan peruntukan hadiah kemenangan sebanyak RM3000, RM4000 dan RM5000. Walaupun penganugerahan GDW bertukar nama dari awal pengenalannya sehingga kini, namun kriteria penilaian kampung yang dipertandingkan sebenarnya masih merupakan kesinambungan kepada anugerah GDW yang awal.

Di Sabah terdapat 336 buah kampung yang terlibat dengan program GDW. Walau bagaimanapun, tidak kesemua kampung berjaya mencapai matlamat yang diinginkan berdasarkan penubuhan GDW. Antara kampung yang masih aktif dan berjaya melalui pengenalan GDW ialah Kampung Kelisai di Lahad Datu, Kampung Biau di Bonggawan Papar, dan Kampung Berundong di Papar. Kejayaan kampung berkenaan bukan hanya melibatkan matlamat GDW bahkan melalui projek ekonomi kampung (PKEK). Keadaan ini jelas menunjukkan bahawa walaupun telah diperkenalkan menjangkau 20 tahun namun tahap pelaksanaan

program masih samar berdasarkan bilangan kampung yang masih aktif dan berjaya melalui pelaksanaan program GDW yang masih rendah.

Namun pada masa kini di Sabah penggunaan GDW 3.0 telah digunapakai yang menyatakan bahawa semua kampung luar bandar sebagai GDW untuk mengelakkan pilih kasih berlaku dalam membantu memajukan kawasan luar bandar. Melalui pengenalan GDW 3.0 yang telah digunapakai pada tahun 2013 sehingga kini merupakan satu bentuk program penambahbaikan program GDW yang terdahulu dengan menekankan aspek amanah, berdikari, cekap (ABC) dalam teras pelaksanaan GDW dengan pemilihan pengerusi JKKK perlu mempunyai ketiga elemen berkenaan manakala KEMAS bertindak sebagai penggerak GDW. Walaupun perubahan ke atas nama program berkenaan berubah namun objektif dan strategi pelaksanaan program masih sama.

Objektif Pelaksanaan

Pelaksanaan program GDW berpandukan kepada beberapa objektif pelaksanaan program berkenaan yang telah dibuat oleh Kementerian Kemajuan Luar Bandar (1998) iaitu:

- a) Meningkatkan pengetahuan, kemahiran dan latihan dalam kalangan masyarakat desa secara berterusan, tersusun dan mengikut kaedah yang bersesuaian.
- b) Melahirkan masyarakat desa yang berdaya tahan dan bersedia menghadapi cabaran serta sentiasa berazam ke arah membentuk senario desa 'Q' iaitu yang maju, menarik dan menguntungkan.
- c) Mempertingkatkan pengupayaan masyarakat desa untuk membawa perubahan dan pembangunan yang pesat di kawasan luar bandar.
- d) Mempertingkatkan inisiatif, kerjasama dan penglibatan aktif semua lapisan masyarakat dalam mengurus, membangun dan memajukan desa.
- e) Menjana sumber dan tenaga dari semua sektor secara bersepadu ke arah pembangunan luar bandar yang lebih menyeluruh.

Strategi Pelaksanaan GDW

Terdapat beberapa garis panduan yang digunakan dalam strategi pelaksanaan GDW yang dibuat oleh Kementerian Kemajuan Luar Bandar (1998) yang digunapakai di seluruh negara iaitu :

- a) Memperkukuhkan JKKK/Jawatankuasa Kemajuan dan Keselamatan Rancangan (JKKR) sebagai nadi penggerak utama dalam membimbing dan memajukan kampung.
- b) Meningkatkan pengupayaan melalui proses perancangan dari bawah ke atas dengan menggalakkan penyediaan Profil Kampung bagi setiap kampung.
- c) Mengembeling segala sumber dan tenaga dari semua sektor termasuk kerajaan, NGO dan swasta secara tersusun dan bersepadu untuk menggerakkan pembangunan desa.
- d) Merancang pelaksanaan melalui pemilihan kampung GDW secara berperingkat-peringkat. Pemilihan dilakukan berasaskan kriteria-kriteria seperti berikut :
 - i. Kepimpinan kampung yang aktif, komited dan berwawasan,
 - ii. Mempunyai prasarana asas yang bersesuaian,
 - iii. Berpotensi untuk dimajukan,
 - iv. Penduduk kampung sanggup menerima perubahan dan cabaran.
- e) Memantapkan kaedah pelaksanaan melalui perlantikan Penggerak GDW (sama ada pegawai KEMAS/Agensi KKLW) bagi setiap kampung GDW bertujuan menyelaras pelaksanaan program dan membantu JKKK/JKKKR mempertingkatkan pengupayaan mereka.
- f) Mewujudkan struktur pengurusan dan pemantauan melalui beberapa jawatankuasa iaitu:
 - i. Jawatankuasa Kabinet GDW,
 - ii. Jawatankuasa Induk GDW,
 - iii. Jawatankuasa Peringkat Negeri,
 - iv. Jawatankuasa Peringkat Daerah,
 - v. Jawatankuasa Peringkat Mukim,
 - vi. Jawatankuasa Peringkat Kampung.

Konsep Pembangunan Luar Bandar dan Pelaksanaan Program Pembangunan Luar Bandar: Satu Tinjauan Literatur

Menurut Maimunah (1990), pembangunan luar bandar boleh didefinisikan sebagai satu proses meningkatkan taraf hidup masyarakat luar bandar melalui pembaikan dalam seluruh aspek pembangunan

manusia. Hal ini termasuklah keperluan asas yang mencukupi seperti makanan, pakaian, perumahan dan kesihatan; serta keperluan psikososial yang lain seperti pendidikan, kerohanian dan keselamatan. Manakala menurut Perpar dan Udov (2011) pembangunan luar bandar sebagai penilaian perubahan dalam kualiti hidup, yang ditakrifkan secara umum melibatkan peningkatan dalam kesihatan dan pemakanan, pendidikan, keadaan hidup yang aman dan damai, serta alam sekitar yang sihat. Manakala modal insan ditakrifkan sebagai satu cara bagaimana seseorang itu ditentukan atau dikategorikan berdasarkan keupayaan atau kebolehan dan kemahiran yang ada padanya dalam memberikan pulangan pendapatan kepada organisasi atau sumbangan kepada pertumbuhan ekonomi bagi sesebuah negara (Abdul Rahman, 2006).

Di negara maju seperti di Eropah contohnya Ireland, cabaran program pembangunan luar bandar wujud daripada penubuhan entiti perkongsian kuasa bagi melindungi struktur kerajaan tempatan (Cawley, 2009). Manakala Mantino (2013) menyatakan reka bentuk langkah dasar yang lemah di peringkat tempatan menyebabkan reformasi terhadap pembangunan luar bandar sukar untuk dilakukan. Keadaan ini menyebabkan di Eropah adalah perlu penyertaan pihak berkepentingan dalam merancang strategi pembangunan luar bandar bagi menyokong pihak tempatan dalam usaha untuk mengetahui keperluan dan tindakan yang strategik dalam pembangunan luar bandar (Sisto, Lopolito & Vliet, 2018).

Seterusnya jika dilihat dalam kalangan negara yang kurang membangun seperti di Nigeria serta kebanyakan negara di Afrika yang dikurniakan dengan sumber manusia dan sumber semula jadi serta kekayaan sumber warisan kebudayaan yang tinggi (Akomaye & David, 2015). Walaupun negara berkenaan kaya dengan sumber semula jadi namun wujud cabaran dalam pelaksanaan program pembangunan luar bandar yang berpunca daripada masalah pelaksanaan program iaitu masalah rasuah dan penyelewengan dana awam yang diagihkan kepada sekutu politik dan rakan peribadi sahaja tanpa mengambil kira kepakaran dan kemahiran mereka (Paul & Samuel, 2013). Ini menyebabkan kekurangan penggerak program yang berkualiti dalam menggerakkan program pembangunan yang direncanakan (Johnston & Clark, n.d.). Maka, perlu wujud keperluan dalam memastikan tadbir urus yang baik dan konsisten dasar bagi menangani rasuah dalam masyarakat luar bandar dapat ditangani (Ocheni & Nwankwo, 2012). Walau bagaimanapun, didapati di negara seperti Bangladesh program keusahawanan sosial luar bandar yang diwujudkan melalui Bank Grameen dalam membantu golongan miskin luar bandar mendapatkan bantuan pinjaman kewangan dalam melibatkan diri dengan perniagaan kecil-kecilan yang didorong melalui usaha mereka sendiri. Melalui model Bank Grameen yang telah diperkenalkan ini ianya berjaya dalam mengubah taraf hidup penduduk dan jumlah pendapatan penduduk luar bandar yang terlibat (Masaaki & Makoto, 2002).

Di negara sedang membangun luar bandar dianggap sebagai kawasan yang kurang mengalami pembangunan. Namun di Malaysia transformasi luar bandar merupakan sebahagian besarnya dipengaruhi oleh inisiatif pembangunan luar bandar yang dilaksanakan oleh kerajaan selepas kemerdekaan pada tahun 1957 (Ibrahim, 2011). Lazimnya program pembangunan luar bandar di Malaysia melibatkan dua bentuk proses penyelarasan. Pertama penyelarasan mendarat meliputi penyelarasan antara agensi pembangunan di setiap peringkat, dari peringkat persekutuan hingga ke peringkat tempatan; kedua penyelarasan menegak melibatkan perhubungan proses perancangan dan pelaksanaan persekutuan tempatan termasuklah penglibatan masyarakat luar bandar (Salleh, 1985). Dalam konteks kesejahteraan alam sekitar dan kualiti hidup dalam kalangan komuniti luar bandar, pengurangan kemiskinan serta peningkatan pendapatan melalui penggunaan sumber yang cekap merupakan jaminan utama kepada hasil penghidupan lestari (Nor Diana et al., 2010). Selepas berlakunya Transformasi Pembangunan Luar Bandar Kedua, usaha untuk menangani jurang pembangunan di antara luar bandar dan bandar semakin mendapat perhatian. Penekanan aspek pembangunan modal insan telah digunakan ini kerana kemajuan pembangunan yang berkekalan dapat diwujudkan melalui pembentukan modal insan yang baik melalui RMK-9. Keadaan ini kerana berdasarkan kajian Siti Aminah & Kadaruddin (2016), ketidakberkesanan program pembangunan bukan disebabkan oleh halangan faktor luaran dan faktor dalaman malahan lebih menjurus kepada asas budaya komuniti sasaran dan tempatan oleh pihak yang bertanggungjawab dalam pembangunan. Maka pengenalan program GDW telah diwujudkan yang bermatlamat membangunkan modal insan luar bandar.

Selaras dengan matlamat pembangunan modal insan di Sabah dengan memberikan kesedaran kepada penduduk bahawa mereka mampu bergantung hidup dengan diri mereka sendiri dan mengurangkan kebergantungan mereka kepada kerajaan dan orang lain melalui program pembangunan yang berteraskan pembangunan modal insan (Kitingan, 1994). Jika dilihat dari aspek cabaran pelaksanaan program pembangunan luar bandar di Sabah kajian yang dilakukan oleh Dg. Suria (2004) menyatakan bahawa Sabah menghadapi masalah dan situasi yang tidak sama dengan keadaan negeri-negeri di Semenanjung Malaysia. Keadaan negeri ini dianggap kompleks berdasarkan kawasan luar bandar yang luas dan mundur, tahap

pembangunan yang masih rendah, kekurangan infrastruktur dan sokongan sistem pasaran melalui penubuhan institusi yang masih kurang, taraf pendidikan yang masih berada di tahap rendah, penduduk di luar bandar masih terlibat dengan kegiatan yang rendah produktiviti menyebabkan taraf hidup penduduk sukar mengalami peningkatan yang drastik (Institut Kajian Pembangunan Sabah, 2007). Oleh itu program GDW yang dilancarkan oleh perdana menteri pada masa itu iaitu Tun Dr Mahathir Mohamad pada tahun 1996 bertujuan untuk mewujudkan kawasan kampung yang memperoleh sumber pendapatan yang diusahakan oleh penduduk sendiri tanpa mengharapkan bantuan daripada pihak kerajaan. Program berkenaan dilihat mampu mewujudkan proses perancangan program pembangunan ke arah menjadikan desa maju, menarik dan menguntungkan.

Berdasarkan kajian lepas Program GDW dilihat mampu memajukan sesebuah kampung yang terlibat seperti dalam kajian yang dijalankan oleh Jariah (2003) yang menyatakan bahawa GDW sebagai satu bentuk program luar bandar yang menjadi asas kecemerlangan desa serta GDW berjaya mewujudkan sifat keusahawanan (Azlizan et al., 2009). Pelaksanaan GDW juga dilihat selari dengan pendekatan pembangunan luar bandar bersepadu (IRD) yang merupakan satu usaha dalam memperbaiki sudut kemunduran yang diwarisi oleh penduduk di luar bandar (Rozali, 2005). Ia melibatkan perkara yang berikut i) menumpukan perhatian kepada masyarakat desa yang miskin, ii) menitikberatkan integrasi kawasan secara menyeluruh, iii) mendorong penduduk luar bandar agar dapat bergerak sendiri secara muafakat demi mencapai matlamat bersama, iv) meningkatkan kemampuan penduduk luar bandar untuk bekerja bersungguh-sungguh dan berdikari, v) memberi tumpuan kepada masyarakat dan negara, dan vi) menumpukan usaha agar masyarakat sasar sedar dan tahu kepada keperluan asas. Keadaan ini jelas menunjukkan pelaksanaan program pembangunan luar bandar seperti GDW yang telah diwujudkan mampu menggalakkan pertumbuhan ekonomi yang pesat dan menggalakkan penglibatan penduduk luar bandar secara menyeluruh dalam proses perancangan, pelaksanaan dan mampu menikmati hasil berdasarkan usaha sendiri. Ia berlaku melalui pengenalan sumber ekonomi yang diperkenalkan oleh penduduk kampung sendiri berdasarkan kebolehan dan kemahiran yang terdapat dalam diri mereka.

Sungguhpun begitu, kajian berkaitan cabaran pelaksanaan program pembangunan luar bandar khasnya program GDW di Sabah masih kurang. Oleh itu artikel ini bertujuan dalam menilai pelaksanaan program pembangunan luar bandar khasnya GDW di Sabah dalam menangani jurang pembangunan luar bandar yang wujud di Semenanjung Malaysia dengan Sabah. Pelaksanaan program GDW yang dilaksanakan di Sabah yang tidak hanya merangkumi karena birokrasi, gaya kepimpinan yang ditunjukkan oleh pemimpin kampung dalam mentadbir kampung ke tahap yang lebih baik. Bahkan wujud cabaran dalam pelaksanaan program GDW di peringkat persekutuan, negeri mahupun kampung maka wujud kesukaran dalam mencapai matlamat program GDW yang sebenar. Justeru itu kajian ini boleh menyumbang kepada pengisian lompong penyelidikan berkaitan geografi luar bandar yang berkaitan dengan cabaran pelaksanaan program pembangunan luar bandar.

KAWASAN DAN METOD KAJIAN

Kajian dijalankan di negeri Sabah yang mempunyai keluasan keseluruhan 73,620 km² bersamaan 7.362 juta hektar berkedudukan 4-8° latitud dan 115-120° longitud. Namun kajian hanya memfokuskan kepada kawasan luar bandar Sabah dan ia merupakan gambaran umum berkaitan cabaran pelaksanaan program pembangunan luar bandar di Sabah. Kajian ini dilakukan di Sabah kerana negeri berkenaan merupakan negeri yang mempunyai kawasan luar bandar kedua terbesar di Malaysia, masih mempunyai kawasan luar bandar yang luas dan mengalami kadar kemiskinan luar bandar antara yang tertinggi di Malaysia. Jadual 1 menunjukkan kadar peratusan kemiskinan di Sabah. Keadaan ini menyukarkan pembangunan negeri Sabah berbanding dengan negeri-negeri lain di Semenanjung Malaysia (Syivero & Ubong, 2016). Menurut Jabatan Perangkaan Malaysia (2015) taburan penduduk Sabah yang tinggal di luar bandar ialah 1,571,100 daripada jumlah keseluruhan penduduk Sabah iaitu 3,736,200 pada tahun 2015 berdasarkan data unjuran penduduk yang telah disesuaikan daripada Banci Perumahan dan Penduduk tahun 2010.

Jadual 1 Kadar kemiskinan dan kemiskinan tegar mengikut negeri dan strata, 2012 dan 2014

Negeri	Kadar Kemiskinan Tegar (%)			Kadar Kemiskinan (%)					
				2012			2014		
	Jumlah	Bandar	Luar Bandar	Jumlah	Bandar	Luar Bandar	Jumlah	Bandar	Luar Bandar
Johor	0.1	0.1	-	0.9	0.7	1.4	0.0	0.0	0.0
Kedah	0.1	-	0.4	1.7	1.1	2.6	0.3	0.3	0.2
Kelantan	0.3	0.2	0.4	2.7	1.8	3.4	0.9	0.8	1.0
Melaka	-	-	-	0.1	0.2	-	0.1	0.1	0.0
Negeri Sembilan	0.1	0.1	-	0.5	0.5	0.3	0.4	0.1	0.8
Pahang	0.2	0.2	0.2	1.3	1.1	1.4	0.7	0.2	1.2
Pulau pinang	0.0	0.1	-	0.6	0.5	1.0	0.3	0.3	0.2
Perak	0.2	-	0.4	1.5	1.1	2.2	0.7	0.5	1.5
Perlis	0.5	0.2	0.6	1.9	0.9	2.6	0.2	0.2	0.2
Selangor	0.0	0.0	-	0.4	0.2	2.3	0.2	0.2	0.6
Terengganu	0.2	0.2	0.2	1.7	1.5	2.0	0.6	0.4	1.0
Sabah	1.6	0.6	3.2	8.1	5.3	12.7	4.0	1.9	7.4
Sarawak	0.3	0.3	0.4	2.4	1.1	4.0	0.9	0.5	1.6
W.P. Kuala Lumpur	0.1	0.1	-	0.8	0.8	-	0.1	0.1	n.a
W.P. Labuan	-	-	-	1.1	0.6	2.7	1.1	1.0	2.3
W.P. Putrajaya	-	-	-	-	-	-	0.0	0.0	n.a
Semenanjung	0.1	0.1	0.2	1.0	0.7	2.0	0.3	0.2	0.7
Sabah & Labuan	1.6	0.6	3.2	7.8	5.1	12.5	3.9	1.9	7.3
Sarawak	0.3	0.3	0.4	2.4	1.1	4.0	0.9	0.5	1.6
Malaysia	0.2	0.1	0.6	1.7	1.0	3.4	0.6	0.3	1.6

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia (2015)

Kajian ini dilakukan bagi mengetahui cabaran pelaksanaan program pembangunan luar bandar di Sabah khususnya program GDW. Pendekatan dalam kajian ini telah menggunakan pendekatan kualitatif, dengan penggunaan temu bual mendalam. Oleh itu penulis dan informan bersikap terbuka kepada sebarang tindak balas yang relevan kepada isu yang berkaitan cabaran pelaksanaan program GDW di Sabah. Format yang terbuka ini menyebabkan penulis dapat meneroka sebarang topik secara mendalam dan terperinci (Othman, 2012). Soalan yang dibina adalah dalam bentuk soalan yang umum berkaitan cabaran pelaksanaan program GDW di Sabah, maka informan bebas memberikan jawapan ke atas soalan yang dikemukakan. Proses temu bual yang dijalankan juga lebih santai dan soalan yang dikemukakan lebih kepada mendapatkan pandangan dalam perspektif pelaksana terhadap cabaran yang dihadapi dalam pelaksanaan program GDW di Sabah. Temu bual dijalankan secara bersemuka dengan menggunakan alat perakam suara untuk memastikan segala perbualan dan maklumat yang disampaikan tidak hilang agar dapat disimpan secara lebih sistematik. Namun begitu proses merakam temu bual telah mendapat persetujuan dengan informan terlebih dahulu.

Informan yang dipilih dalam kajian ini melibatkan dua orang Pegawai Jabatan Kemajuan Masyarakat (KEMAS). Terdapat pelaksana lain yang terdiri dalam kalangan agensi Kementerian Pembangunan Luar Bandar (KPLB) seperti FELCRA, RISDA, KEJORA dan lain-lain. Namun di Sabah program GDW merupakan program yang berada di bawah seliaan KEMAS. Pemilihan kedua informan Pegawai KEMAS persekutuan yang bertugas di KEMAS negeri Sabah dipilih kerana mereka merupakan pegawai yang bertanggungjawab dalam pelaksanaan GDW, bertanggungjawab dalam pelaksanaan GDW dan mengetahui selok belok berkaitan program GDW di Sabah. Kedua-dua informan berkenaan juga merupakan Pegawai KEMAS yang terlibat dalam memantau program pembangunan luar bandar di Sabah. Di negeri Sabah, KEMAS dipertanggungjawabkan sebagai jentera penyelarasan GDW. Soalan temu bual yang dibentuk berdasarkan tema yang diperolehi setelah penulis menjalankan kajian literatur terhadap pelaksanaan GDW di Sabah. Seterusnya proses pengkategorian dibuat setelah temu bual dijalankan. Didapati terdapat beberapa isu yang dapat diketengahkan iaitu isu pertindihan kuasa peringkat persekutuan, negeri dan kampung, kelemahan JKKK, kebergantungan kepada bantuan kerajaan dalam pembangunan, campur tangan politik, dan kekurangan geran peruntukan yang disebabkan oleh proses birokrasi.

Penggunaan analisis literal digunakan bagi dialog yang disampaikan tetapi tidak dianalisis berdasarkan perbuatan. Aspek yang dianalisis adalah perkataan dan bahasa yang digunakan, bentuk dan struktur dialog, serta kandungan literal bagi menggambarkan maksud sebenar yang ingin disampaikan oleh informan (Suriati & Colonius, 2008). Oleh itu pelbagai isu penting tentang cabaran pelaksanaan program

GDW telah dikenalpasti dan disampaikan dalam bentuk transkrip daripada temu bual disusuli dengan analisis dialog yang membawa kepada penaksiran oleh penyelidik. Data daripada temu bual dianalisis dan dipersembahkan secara naratif dengan mempersembahkan dialog dan penulis mengenalpasti kategori dan tema yang dianalisis.

DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Pelaksanaan program GDW di Sabah didapati wujud beberapa cabaran yang mempengaruhi pelaksanaan program GDW berdasarkan persektif pelaksana iaitu daripada pihak KEMAS Sabah. Ia diperoleh melalui temu bual mendalam yang dijalankan bersama dua orang Pegawai KEMAS. Penemuan hasil dapatan ini dianalisis dengan menggunakan kaedah kualitatif dengan menggunakan tematik analisis. Tema diwujudkan melalui sorotan literatur yang dijalankan yang kemudiannya pengkategorian ke atas temu bual yang dijalankan. Berikut merupakan hasil kajian yang diperoleh melalui temu bual dijalankan.

Perubahan Konsep GDW

Berdasarkan konsep GDW yang awal ia merupakan satu proses perancangan dan pelaksanaan program pembangunan di desa dengan menggunakan gerakan rakyat dalam memperkasakan rakyat ke arah menjadi maju, menarik dan menguntungkan. Perubahan konsep berkenaan dianggap bertepatan dengan keadaan semasa dalam memastikan program GDW sentiasa relevan seiring dengan keperluan pembangunan kawasan luar bandar. Ia disokong berdasarkan temu bual yang dijalankan bersama Informan 1 iaitu Pegawai KEMAS yang bertugas di Jabatan Kemajuan Masyarakat Sabah yang menyatakan bahawa:

“1994 GDW dinaik taraf dari kampung ke desa, desa ni kira ada jalan berturap, air sampai, kareh sampai, kemudahan dan utiliti tu sampai itu yang dinamakan Gerakan Desa Wawasan. Selepas itu tahun 2003 tukar nama jadi Gerakan Daya Wawasan, daya ni apabila kampung berdaya saing ada Wifi 1 internet”

Pendekatan Program GDW pada awalnya hanya memberikan pendekatan kepada menyusun semula kampung, memajukan pertanian secara ladang, mewujudkan industri kecil dan perusahaan kecil bukan pertanian dan mewujudkan perbandaran kawasan luar bandar. Manakala GDW hasil penambahbaikan dua pendekatan utama pembangunan luar bandar iaitu Halacara Baru Pembangunan Kampung dan Luar Bandar serta GDW (Kementerian Pembangunan Luar Bandar, 2018). Kesannya penekanan ke atas pembangunan modal insan semakin diperkasakan melalui peningkatan pengupayaan yang boleh membangkitkan kesedaran dan pembangunan sikap penduduk desa kearah program pembangunan desa yang maju, menarik dan menguntungkan.

Walau bagaimanapun, berdasarkan Informan 2 yang bertugas di Jabatan Kemajuan Masyarakat Sabah menyatakan bahawa telah wujud perubahan konsep GDW. Perubahan yang berlaku bagi memastikan pembangunan luar bandar yang lebih menyeluruh dengan lebih melibatkan ke semua kampung sebagai GDW tanpa melibatkan sebarang bentuk kriteria pemilihan kampung GDW seperti di awal pengenalannya. Bagi membolehkan semua kampung mendapat peluang yang sama rata dalam program pembangunan luar bandar. Informan 2 menyatakan bahawa:

“tahun 2013 tidak wujud lagi pemilihan kampung dalam menjadi GDW sebaliknya semua kampung yang terletak di luar bandar merupakan GDW.. penggunaan nama baru iaitu GDW 3.0 yang menekankan (amanah, berdikari, cekap) ABC dalam teras pelaksanaan GDW iaitu KEMAS bertindak sebagai penggerak GDW”

GDW 3.0 merupakan penjenamaan semula GDW selaras dengan Wawasan 2020, kesannya ia merupakan satu gerakan bersepadu semua pihak yang terlibat dengan pembangunan luar bandar untuk secara berterusan mentransformasikan kepimpinan JKKK. Ini bertujuan untuk menjadi institusi yang berwibawa berdasarkan aspek ABC dan merupakan agen transformasi yang berkesan dalam menggerakkan penglibatan aktif komuniti setempat bagi merelisasikan wawasan desa (Jabatan Kemajuan Masyarakat, 2016). Berdasarkan laporan KEMAS Program GDW 3.0 melibatkan sebanyak 8,934 buah kampung dan KEMAS telah dipertanggungjawabkan dalam menyelia sebanyak 7,238 buah kampung di seluruh negara. Berikut merupakan pecahan bilangan kampung selian KEMAS di seluruh negara termasuk Sabah (Jadual 2).

Jadual 2 Pecahan bilangan kampung seliaan KEMAS di seluruh negara

Bil	Negeri	Bilangan JKKK/P	KEMAS	
			Bilangan Penggerak KEMAS	Bilangan JKKK/P
1	Perlis	382	68	327
2	Kedah	1,898	42	1,027
3	Pulau Pinang	486	42	446
4	Perak	807	78	801
5	Selangor	380	63	310
6	W.Persekutuan (Labuan)	27	3	27
7	Negeri Sembilan	387	41	297
8	Melaka	236	32	177
9	Johor	661	54	618
10	Pahang	542	54	534
11	Terengganu	994	32	906
12	Kelantan	765	80	652
13	Sarawak	738	85	738
14	Sabah	631	70	378
Jumlah Keseluruhan		8,934	744	7,238

Sumber: Diubahsuai daripada Jabatan Kemajuan Masyarakat (2016)

Berdasarkan temu bual yang dijalankan bersama dengan dua orang informan didapati terdapat perubahan dalam konsep pelaksanaan program GDW yang telah bermula pada tahun 1994 sehinggalah tahun 2013. Pada tahun 1994 program berkenaan menggunakan nama Program Gerakan Desa Wawasan. Seterusnya bertukar kepada Program Gerakan Daya Wawasan pada tahun 2003. Namun kini program berkenaan telah mengalami penjenamaan yang baru sekali lagi bermula tahun 2013 ianya telah berubah sebagai Program Gerakan Desa Wawasan 3.0. Walau bagaimanapun, kesan ke atas perubahan konsep GDW yang berlaku hanya melibatkan perubahan nama namun intipati terhadap matlamat penubuhan GDW daripada dahulu sehingga kini masih sama iaitu mewujudkan kampung yang maju, menarik dan menguntungkan.

Kelemahan Pemilihan JKKK

Kejayaan mahu pun kegagalan sesebuah program pembangunan yang diperkenalkan di kawasan kampung amat dipengaruhi oleh JKKK. Keadaan ini kerana JKKK merupakan organisasi yang penting dalam mentadbir kawasan kampung ke tahap yang lebih baik. Oleh itu sambutan yang baik terhadap pengenalan program pembangunan luar bandar seperti GDW wujud hasil daripada keaktifan JKKK yang mentadbir. Namun jika dilihat dalam konteks Sabah pelaksanaan program GDW mempunyai kelemahan dari segi pemilihan JKKK. Kesan daripada pemilihan JKKK turut diakui oleh Informan 1 yang telah menyatakan bahawa:

“biasanya isu yang dibangkitkan adalah fungsi JKKK memang sekarang ni ada pengerusi yang lama tak nak lepaskan jawatan.. bukan apa memang tak nak lepaskan jawatan sebab dia mahu lagi berkuasa”

Tempoh bagi seseorang pengerusi JKKK mentadbir ialah dua tahun sahaja, namun didapati di Sabah hasil daripada temu bual yang dijalankan kebanyakan JKKK tidak ingin untuk melepaskan jawatan mereka kerana ingin sentiasa berkuasa. Kesannya menyebabkan perubahan ke atas corak pembangunan kampung akan sukar untuk dilakukan. Walhal dalam konteks organisasi komuniti seperti JKKK elemen seperti tegas, kuasa dan keyakinan diri perlu diterjemahkan dalam bentuk yang harmoni dengan mengambil sensitiviti pelbagai pihak (Aizul Fidy & Suhana, 2017).

Pertindihan Kuasa di Peringkat Kampung

Di Sabah didapati bahawa wujud pertindihan kuasa di peringkat kampung yang mampu mempengaruhi pelaksanaan program GDW. Keadaan ini menyebabkan kesukaran dalam membuat keputusan dan perbincangan. Berkaitan isu pembangunan di kawasan kampung. Bahkan ianya turut mempengaruhi jumlah elaun yang diberikan kepada JKKK. Hasil temu bual bersama Informan 1 menyatakan bahawa:

“di Sabah nie pengerusi banyak, pengerusi ketua kampung lain pengerusi JKKK orang lain, tapi kalau di Semenanjung pengerusi JKKK itu orang kampung dan ketua kampung pun dia. Jadi masalah pertindihan kuasa berlaku itu satu. Keduanya ialah masalah pembahagian elaun gaji dia orang tu kalau di Semenanjung dia orang akan dapat RM800 kalau di sini dia orang akan dapat RM400 pasal RM400 tu akan dibahagikan kepada ketua kampung, ketua adat, ketua anak negeri”

Temu bual yang dijalankan menunjukkan bahawa cabaran pelaksanaan program GDW di Sabah berlaku melalui pertindihan kuasa di peringkat kampung menyebabkan kesukaran dalam mentadbir kawasan kampung di Sabah. Kesannya pembangunan yang hendak dilakukan di kawasan kampung berkenaan sukar untuk diuruskan sama ada menjadi tugas ketua kampung untuk mentadbir atau pun pengerusi JKKK. Penemuan hasil kajian ini selari dengan kajian yang telah dilakukan oleh Kitingan (1994) yang menyatakan bahawa pertembungan antara pelaku di arena pelaksana menyebabkan kata putus dan persetujuan mampu mempengaruhi kejayaan dan kegagalan dalam program pembangunan luar bandar di Sabah.

Pertindihan Kuasa di Peringkat Persekutuan dan Negeri

Di Sabah pertindihan kuasa di antara kerajaan persekutuan dan negeri turut berlaku. Keadaan ini menyebabkan kata putus di peringkat negeri sukar untuk dilaksanakan. Jadi tidak hairanlah sekiranya dikatakan bahawa program GDW lebih berjaya di Semenanjung Malaysia jika dibandingkan dengan Sabah. Informan 1 menjelaskan bahawa:

“sebab KEMAS tidak mahu overlap dengan Kementerian Pembangunan Luar Sabah sebab mereka yang bertanggungjawab kepada semua JKKK...berbeza dengan di Semenanjung KEMAS boleh direct arahan kepada JKKK sebab JKKK berada di bawah KKLW yang bayar elaun...tapi di Sabah kita punya pentadbiran berbeza dengan di Semenanjung sebab kampung ini berada di bawah seliaan negeri...jadi itu faktor utama menyumbang kepada perbezaan prestasi di kampung di Semenanjung dan di Sabah...sebab pihak kami selaku persekutuan tidak ada akses untuk bagi arahan sebab segala arahan berada di bawah negeri”

Berdasarkan temu bual yang dijalankan di Sabah terdapat dua bentuk kementerian yang bertanggungjawab dalam menjaga hal ehwal luar bandar iaitu di peringkat persekutuan iaitu Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah. Manakala di peringkat negeri adalah Kementerian Pembangunan Luar Bandar. Kesannya kebanyakan program yang dilaksanakan daripada persekutuan khasnya seperti GDW apabila hendak dilaksanakan di Sabah adalah sukar untuk direalisasikan. Hasil daripada wujudnya pertindihan kuasa dalam menguruskan kawasan luar bandar di negeri ini. Pertembungan kementerian dalam negeri dan persekutuan memberi kesan kepada birokrasi. Apabila arahan bermula di peringkat persekutuan, seterusnya negeri kemudian daerah dan akhir sekali peringkat kampung, menyebabkan kesannya kurang berjaya disebabkan oleh proses yang terlalu lama untuk sampai. Oleh itu bagi menyelesaikan isu ini cadangan mewujudkan jawatankuasa bersama merancang projek luar bandar merupakan satu keperluan dan keutamaan bagi memastikan pemantauan pelaksanaan projek di Sabah lebih mudah dijalankan berdasarkan kenyataan bekas Menteri KKLW Datuk Ismail Sabri Yaakub (Utusan Online, 2015). Keadaan ini penting bagi memastikan kerajaan persekutuan dan kerajaan negeri berganding bahu bersama memainkan peranan yang penting dan aktif dalam usaha mencapai matlamat GDW yang memberikan tumpuan kepada membangunkan modal insan di luar bandar (Kerajaan Negeri Sabah, 2003).

Kebergantungan Kepada Bantuan Kerajaan Dalam Pembangunan

Berdasarkan temu bual yang dijalankan bersama dua orang informan kebergantungan kepada bantuan kerajaan dalam pembangunan menjadi cabaran kepada pelaksanaan program GDW. Menurut Informan 1:

“kalau dulu, kita tanya ketua kampung “tok jalan kita rosak, oh bah nanti siap” tapi sekarang ni tidak boleh minta duit...pengerusi tu dengan AJK dia kena buat paper work hantar kepada Pejabat Daerah untuk peruntukan...sekarang ni kita tak tolong pengerusi tu 100% duit kita suruh pengerusi tu bijak berfikir”

Keupayaan JKJK menghasilkan kertas kerja merupakan salah satu elemen yang penting bagi membolehkan sebarang bentuk permohonan ke atas kampung dapat direalisasikan. Walau bagaimanapun, masih terdapat JKJK yang kurang mahir dalam membuat kertas kerja kesannya wujud kesukaran dalam mendapatkan peruntukan daripada kerajaan dalam memajukan kawasan kampung mereka. Manakala Informan 2 berpendapat bahawa kebergantungan penduduk terhadap bantuan kerajaan yang melibatkan subsidi:

“isu utama dia depend dengan demografi penduduk kampung.. kalau di semenanjung dia maju sebab kesedaran JKJK yang tunjang utama di kampung ni mereka lebih advance di semenanjung.. tapi kalau di Sabah terutama di kawasan pendalaman mentaliti subsidi tu masih menebal, jadi perlukan peruntukan daripada pihak kerajaan.. jadi totally memang dibantu oleh pihak kerajaan untuk menghidupkan kampung dari segi serba serbinya...sedikit suntikan dana kepada pihak yang bertanggungjawab seperti JKJK biasanya kita masih tidak dapat lari dengan kampung yang mentaliti subsidinya masih perlu dibantu”

Berdasarkan temu bual yang dijalankan didapati pemberian subsidi merupakan salah satu usaha kerajaan dalam meringankan beban rakyat dalam usaha kerajaan dalam mengagihkan kekayaan secara lebih adil kepada rakyat. Namun begitu, pemberian subsidi yang berlebihan mampu mendatangkan kesan negatif yang menyebabkan wujudnya kebergantungan rakyat terhadap subsidi yang membawa kepada budaya yang negatif kepada pembangunan luar bandar. Kesannya mereka masih mengharap subsidi atau bantuan kerajaan dan menganggap melaksanakan pembangunan adalah merupakan sepenuhnya tanggungjawab kerajaan (Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah, 2010). Kajian Getrude (2003) turut menyatakan bahawa sikap terhadap mentaliti subsidi perlu diubah dengan tidak terlalu bergantung kepada bantuan subsidi dan elaun sara hidup daripada pihak luar. Oleh itu usaha dalam memajukan kawasan bandar seharusnya melibatkan insentif yang diambil oleh penduduk sendiri seiring dengan matlamat GDW yang ingin mewujudkan kawasan luar bandar yang tidak terlalu mengharap bantuan daripada kerajaan

Tiada Syarat Lantikan JKJK Yang Jelas

Pemilihan JKJK yang berkaliber merupakan elemen utama yang mampu menunjukkan maju mundurnya sesebuah kampung. Pemilihan JKJK yang berkaliber membolehkan kampung berada di tahap yang baik dari segi pembangunan dan kemajuan kampung. Berdasarkan temu bual bersama Informan 2 menyatakan bahawa:

“JKJK dilantik oleh orang politik jadi dari segi kelayakan dan kebolehan memang limited... maktumlah orang tua, kurang berpelajaran lepas tu yang dilantik satu kemudian yang dilantik tu melantik biro-biro di bawah dia berlaku furnalisme.sebab kalau YB suka orang ini walaupun buta huruf tiada pendidikan, tidak boleh bekerja tapi sebab orang YB mahu letak jadi jadilah dia, itu lah yang menyebabkan kepada kegagalan program pembangunan luar bandar”

Berdasarkan temu bual yang dijalankan didapati bahawa wujud campur tangan politik yang ada kalanya menyebabkan proses pembangunan menjadi lebih perlahan yang disebabkan oleh pemilihan JKJK yang terdiri daripada individu yang kurang berpendidikan dan berpengetahuan menyebabkan mereka kurang berupaya mentadbir kampung. Hasil daripada lantikan yang dibuat berdasarkan lantikan politik iaitu individu yang dipilih oleh ADUN. Namun campur tangan politik ada kalanya perlu dalam memastikan program yang dilaksanakan berjaya seperti yang dikaji oleh Haris dan Abd Hadi (2010) menyatakan sokongan kerajaan merupakan elemen penting ke atas perjalanan organisasi tempatan untuk mencapai matlamat yang ditetapkan. Kajian oleh Sisto et al. (2018) juga menyatakan keperluan campur tangan politik merupakan sesuatu perkara yang penting bagi merancang strategi pembangunan luar bandar bagi menyokong kumpulan tindakan tempatan dalam usaha untuk mengesan keperluan dan tindakan dalam memastikan pembangunan luar bandar yang efisien.

Kekurangan Geran Peruntukan

Faktor kewangan pastinya merupakan salah satu cabaran yang dihadapi dalam memastikan program pembangunan yang diwujudkan mampu ditadbir dengan sebaiknya. Khasnya jika melibatkan program pembangunan ke atas kawasan luar bandar yang mempunyai purata penduduk kampung yang miskin. Menurut Informan 2:

“sebab orang kampung ini terutamanya di Sabah kalau di Semenanjung berbeza sikit senarionya...kalau di Sabah ini untuk bergerak setiap kampung ini mengharapkan dana bantuan daripada pihak kerajaan”

Didapati hasil daripada temu bual yang dijalankan, dana daripada kerajaan masih diharapkan oleh penduduk luar bandar di Sabah. Kesannya penduduk sukar melakukan pembaharuan sekiranya tidak dapat dana daripada kerajaan. Pada tahun 2015 sebanyak RM379.87 juta telah diluluskan merangkumi pembiayaan elaun pengerusi dan setiausaha, elaun masyarakat dan kehadiran mesyuarat bagi memperkasakan 12,895 anggota JKPP/P di seluruh negara pada tahun berkenaan (Utusan Borneo, 2015). Kekurangan geran peruntukan berdasarkan temu bual yang dijalankan menunjukkan bahawa di Sabah masih terdapat kawasan kampung yang tidak mampu menghasilkan sumber pendapatan sendiri. Walhal matlamat penubuhan GDW ialah untuk mewujudkan kawasan kampung yang berkebolehan memikirkan idea-idea baru yang praktikal dan menguntungkan dalam menjana sumber pendapatan kampung (Mohd Koharuddin, 2005).

Perbincangan

Kajian ini menemui bahawa dalam pelaksanaan program GDW di Sabah telah wujud cabaran dalam pelaksanaannya. Antara cabaran yang dikenal pasti ialah perubahan dalam konsep pelaksanaan program GDW yang telah bermula pada tahun 1994 sehinggalah tahun 2013. Perubahan yang berlaku melibatkan pertukaran nama program daripada Gerakan Desa Wawasan kepada Gerakan Daya Wawasan sehinggalah kepada Gerakan Desa Wawasan 3.0. Walaupun wujud pertukaran nama namun matlamat kepada penubuhan GDW yang asal masih digunakan sehingga ke hari ini iaitu mewujudkan kampung yang maju, menarik dan menguntungkan.

Kelemahan pemilihan JKPP turut menjadi cabaran kepada pelaksanaan program GDW di Sabah. Ia timbul apabila terdapat Pengerusi JKPP yang tidak ingin melepaskan jawatan mereka kerana ingin kekal berkuasa di kampung berkenaan. Di peringkat kampung selain kelemahan pemilihan JKPP wujud juga pertindihan kuasa di peringkat kampung yang menyukarkan urusan pentadbiran di kawasan kampung. Di Sabah, di kawasan kampung urusan pentadbiran lazimnya dilakukan oleh dua pihak iaitu ketua kampung dan pengerusi JKPP menyebabkan pertindihan kuasa dalam memberikan arahan dalam menguruskan kampung mengalami pertindihan. Disebabkan itu, wujudnya pendapat yang berbeza dalam kalangan dua pemimpin yang mentadbir.

Namun cabaran dalam pentadbiran bukan hanya berlaku di peringkat kampung bahkan turut berlaku pertindihan kuasa di peringkat persekutuan dan negeri. Terdapat dua kementerian yang bertanggungjawab dalam menjaga hal ehwal luar bandar di Sabah iaitu Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah di peringkat persekutuan dan Kementerian Pembangunan Luar Bandar di peringkat negeri. Ini menyebabkan apabila wujudnya program luar bandar yang diperkenalkan di peringkat persekutuan hendak dilaksanakan di Sabah maka wujud kesukaran dalam menjalankan program berkenaan. Jika dilihat dari segi sikap penduduk luar bandar di Sabah masih terdapat JKPP yang tidak mempunyai kemahiran dalam membuat kertas kerja menyebabkan permohonan dalam mendapatkan peruntukan untuk kawasan kampung mereka mengalami kesukaran. Hasil daripada kajian yang dijalankan ini juga dapat disimpulkan bahawa di Sabah sikap kebergantungan penduduk luar bandar terhadap bantuan daripada kerajaan masih menebal. Sikap kebergantungan ini menyebabkan perubahan sikap dalam kalangan penduduk sukar untuk dilakukan khasnya untuk jangka masa panjang. Campur tangan politik khasnya dalam melantik JKPP menyebabkan wujud pemilihan berat sebelah iaitu individu yang layak untuk dilantik dan individu yang dipilih berdasarkan keinginan politik. Kesannya wujud pemimpin yang tidak berkaliber dalam memimpin sesebuah kampung. Walaupun matlamat penubuhan GDW untuk mewujudkan kampung yang menghasilkan sumber pendapatan sendiri. Namun didapati bahawa di Sabah masih wujud kampung yang tidak mampu menghasilkan sumber pendapatan sendiri. Kesannya keperluan geran peruntukan masih diperlukan di Sabah untuk memastikan segala perancangan kampung dapat dilaksanakan dengan sebaiknya.

KESIMPULAN

Secara kesimpulannya terdapat wujud cabaran dalam pelaksanaan program GDW di Sabah dan kesannya berupaya mempengaruhi pembangunan program luar bandar yang dilaksanakan di negeri ini. Maka artikel ini diharapkan mampu dijadikan panduan kepada pihak yang terlibat dari peringkat persekutuan, negeri,

daerah mahu pun kampung dalam memastikan program pembangunan luar bandar yang dilaksanakan berjaya mencapai matlamat pelaksanaannya. Dengan menjelaskan cabaran yang dihadapi dalam GDW ini diharapkan akan dapat mencari jalan penyelesaian bagi menangani cabaran pelaksanaan program luar Bandar di Sabah. Oleh itu pengurusan pembangunan di kawasan luar bandar Sabah perlulah ditangani secara lebih bijak dengan mengambil kira pandangan yang telah diutarakan berdasarkan perspektif pelaksana. Ini bagi memastikan pembangunan yang diwujudkan akan memberikan impak yang baik dari segi proses perkembangan pembangunan luar bandar.

PENGHARGAAN

Penulis merakamkan penghargaan kepada UMSGreat kerana membiayai kajian ini. Kod Penyelidikan ini dibiayai oleh Geran Bantuan Penyelidikan Pascasiswazah (UMSGreat) dengan kod projek GUG0250-1/2018.

RUJUKAN

- Abdul Rahman, A. (2006). *Pembangunan modal insan: Apa dan kenapa perlu dalam konteks organisasi di Malaysia*. Alor Star: Human Resources Academy.
- Aizul Fidy, K., & Suhana, S. (2017). Kepimpinan transformasi dalam kalangan kepimpinan JKKK Kampung Pachitan, Port Dickson, Negeri Sembilan. *GEOGRAFIA Online Malaysia Journal of Society and Space*, 13(3), 29–41.
- Akomaye Adah, B., & David, A. U. (2015). Development and its challenges in Nigeria: A theoretical discourse. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(6), 275-281. Diperoleh daripada <https://doi.org/10.5901/mjss.2015.v6n6s2p275>
- Azlizan, T., Hamzah, J. & Yahya, I. (2009). Penyertaan komuniti luar bandar dalam bidang keusahawanan melalui program Gerakan Daya Wawasan. *Prosiding Perkem IV, Jilid 2 (2009)* 369-384.
- Cawley, M. (2009). Local governance and sustainable rural development: Ireland's experience in an EU context. *Revija za geografijo - Journal for Geography*, 4(1), 53-64.
- Johnston, B. F., & Clark, W. C. (n.d.). *Rural development programmes: A critical review of past experience*. Diperoleh daripada <https://ageconsearch.umn.edu/bitstream/182463/2/IAAE-CONF-156.pdf>
- Dg. Suria, M. (2004). *Strategi dan program pembasmian kemiskinan luar bandar di Sabah: Satu tinjauan awal*. Siri Penerbitan Sains Sosial Siri 1. Kota Kinabalu: Universiti Malaysia Sabah. Diperoleh daripada http://eprints.ums.edu.my/11470/1/Siri_Penerbitan_Penyelidikan_Sekolah_Sains_Sosial_No.1.pdf
- Flastilah, K., & Ubong, I. (2016). Tamu dan pembangunan luar bandar di Sabah: Isu dan prospek. *Geografi*, 4(1), 56–68.
- Getrude, C. A. G. @ Grace. (2003). *Sikap komuniti miskin terhadap pembangunan*. Kota Kinabalu: Universiti Malaysia Sabah.
- Haris, A. W. & Abd. Hadi, Z. (2010). Desentralisasi kuasa dan pencapaian program pembangunan komuniti luar bandar di Malaysia. *Sarjana*, 25(2), 43-60.
- Ibrahim.N. (2011). Challenges in rural economic transformation in Malaysia. In *Proceedings of the 2nd RRP Workshop and Meeting Rural, Local Economic and SME Cluster Development*, Semarang, Indonesia, 19-20 September.
- Institut Kajian Pembangunan Sabah. (2007). *Rangka tindakan Koridor Pembangunan Sabah 2008-2025*. Diperoleh daripada http://www.sedia.com.my/SDC_Blueprint/Blueprint_BM/BAB5.pdf
- Jabatan Kemajuan Masyarakat. (2016). *Laporan tahunan KEMAS 2015*. Diperoleh daripada http://www.kemas.gov.my/images/Laporan_Tahunan_KEMAS_2015_Latest.pdf
- Jabatan Perangkaan Malaysia. (2015). *Data asas Malaysia*. Diperoleh daripada <http://www.rurallink.gov.my/wp-content/uploads/2015/05/1-DATA-ASAS-MALAYSIA1.pdf>
- Jariah, M. (2003). Gerakan Desa Wawasan asas kecemerlangan sesa. *Berita Harian*, 6 Julai.
- Kementerian Kemajuan Luar Bandar. (1998). *Garis panduan umum program Gerakan Desa Wawasan*. Kuala Lumpur: Kementerian Pembangunan Luar Bandar.
- Kementerian Kemajuan Luar Bandar dan Wilayah. (2010). *Malaysia rural development master plan 2010*. Diperoleh daripada <http://www.rurallink.gov.my/web/guest/muat-turun1>
- Kementerian Pembangunan Luar Bandar. (2018). *Latar belakang pembangunan luar bandar*. Diperoleh daripada <http://www.rurallink.gov.my/info-korporat/profil/fakta-kklw/>
- Kitingan, J. G. (1994). *Berganding tangan ke arah masyarakat berdikari*. Kota Kinabalu: Yayasan Sabah.
- Kerajaan Negeri Sabah. (2003). *Laporan konsvensyen Gerakan Daya Wawasan Peringkat Zon Sabah/WP Labuan*. Diperoleh daripada <http://www.sabah.gov.my/main/ms/Press/Details/2003000107>
- Maimunah, I. (1990). *Pengembangan: Implikasi ke atas pembangunan masyarakat*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa

- dan Pustaka.
- Mantino, F. (2013). Why policies fail? An institutional model explaining success and failure factors of rural development policies in Europe. *XXVth ESRS Congress*, 29 July-1 August, Florence, Italy, ms 231–232. Diperoleh daripada http://www.bioculturaldiversityandterritory.org/documenti/144_300000176_franco_mantino_inea_esrs_congress.pdf
- Masaaki, O. & Makoto, N. (2002). *Rural development credit project (Grameen Bank)*. Diperoleh daripada https://www.jica.go.jp/english/our_work/evaluation/oda_loan/post/2002/pdf/Part2_1-2.pdf
- Mohd Koharuddin, M. B. (2005). Pembangunan luar bandar di Malaysia: Gerakan Desa Wawasan (GDW) sebagai mekanisme pembangunan masyarakat luar bandar. *Jurnal Teknologi*, 42(E), 31-48.
- Nor Diana, M. I., Siwar, C., Talib, B., & Berma, M. (2010). Penentu sosioekonomi terhadap pendapatan dan kemiskinan luar bandar : Kajian kes Projek Pembangunan Pertanian Bersepadu di Samarahan, Sarawak, Malaysia. *Jurnal Perspektif*, 1(5), 1-18.
- Ocheni, S., & Nwankwo, B. C. (2012). Analysis and critical review of rural development efforts in Nigeria, 1960-2010. *Studies in Sociology of Science*, 3(33), 48–56. Diperoleh daripada <https://doi.org/10.3968/j.sss.1923018420120303.1933>
- Othman, L. (2012). *Penyelidikan kualitatif: Pengenalan kepada teori dan metod*. Tanjung Malim: Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Paul, P. (2000). Pembangunan luar bandar di Sabah: Pengalaman Koperasi Pembangunan Desa (KPD) di Daerah Kudat. *Jurnal Kinabalu VI*, 118–135.
- Paul Salisu Ojonemi & Samuel Ogwu, O. (2013). Rural development policies and the challenges of realizing the millennium development goals in Nigeria. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(2), 643–648. Diperoleh daripada <https://doi.org/10.5901/mjss.2013.v4n2p643>
- Perpar, A., & Udov, A. (2011). Development potentials of rural areas: The case of Slovenia. Diperoleh daripada <https://www.intechopen.com/books/rural-development-contemporary-issues-and-practices/development-potentials-of-rural-areas-the-case-of-slovenia>
- Rozali, H. (2005). *Pengurusan pembangunan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Salleh, M. S. (1985). Kerapuhan pembangunan desa sepadu: Beberapa catatan pengalaman Malaysia. *Ilmu Masyarakat*, 9, 40-47.
- Sisto, R., Lopolito, A., & Vliet, M. V. (2018). Land use policy stakeholder participation in planning rural development strategies : Using backcasting to support Local Action Groups in complying with CLLD requirements. *Land Use Policy*, 70, 442-450.
- Siti Aminah, M., & Kadaruddin, A. (2016). Transformasi luar bandar dan perubahan kehidupan masyarakat : Kajian kes di Kelantan dan Negeri Sembilan. *Geografi*, 4(2), 83-91.
- Suriati, G., & Colonius, A. (2008). Pencarian dan penafsiran maklumat kualitatif dalam penyelidikan geografi: Pengalaman daripada kajian kesejahteraan keluarga keluarga wanita. Dlm. *Manusia Dan Masyarakat, Siri Baru Jilid 16*. Bahagian Antropologi & Sosiologi, Fakulti Sastera & Sains Sosial, Universiti Malaya.
- Syivero, P., & Ubong, I. (2016). Pembangunan bandar kecil di Sabah: isu dan cabaran. *Geografi*, 4(2), 65-82.
- Utusan Borneo. (2015). *Penggerak GDW 3.0 perlu aktif memberi penerangan GST*. Diperoleh daripada <https://www.pressreader.com/malaysia/utusan-borneo-sarawak/20150418/282037620696143>
- Utusan Online. (2015). *Cadangan wujud jawatankuasa bersama rancang projek luar bandar*. 29 Ogos. Diperoleh daripada <http://www.utusan.com.my/berita/nasional/cadangan-wujud-jawatankuasa-bersama-rancang-projek-luar-bandar-1.129757>.